

Kodukeskkool

*Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson,
Gustav Puu.*

*Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman,
E. Kimmel, mag. phil. M. Meusi, V. Orav, V. Peet,
Emma Peterson, H. Pezold, P. Sepp, E. Susi,
R. Stümper, H. Tehver, P. Viires ja A. Üunapuu.*

I klass

35. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Estonia pst. 15

1933

1. EMAKEEL.

Keeleõpetus. Kordamiseks täitke alljärgnevad ülesanded peast ja siis kontrollige raamatu järele.

Loetlege kõik **sõnaliigid** eesti- ja võõrkeelse nimega, lisades ka **näiteid** (§ 40). Andke ülevaade **pärisnimede** õigekirjast (§ 41—42). **Käänake** kõikides käänetes ja arvudes sõna **rumal**, nimetades **käänete** eesti- ja võõrkeelseid **nimesid** ühes **küsimustega** („Kodukeskk.“ lhk. 117). Nimetage **pea-** ning **põhikäänded**. Kuidas tule-
tame **teised käänded** („Kodukeskk.“ lhk. 146—148). Korrake kõik **käändkonnad**, nagu näidatud „Kodukeskk.“ lhk. 414—416. Kuidas **käänane** **võõrsõnu**, **liitsõnu** ja **pärisnimesid** (§ 88—91)? Täitke ülesanded **üksikute käänete kohta** „Kodukeskk.“ lhk. 390—391. — **Võrdlemine** korrake „Kodukeskk.“ lhk. 434 põhjal. Nime-
tage **asesõnade liigid** ühes näidetega (§ 109). Andke seletusi **asesõnade tarvitamise** ja **käänamise** kohta: **mina** — **ma**, **ise** **üksteise** — **teine**

teise, oma, too, mitu, kumbki (§ 111). Liigitage arvsõnad (§ 112). Arvsõnade õigekiri ja muutmine korrake „Kodukeskk.“ lhk. 502—503 põhjal. Vastake küsimustele „Kodukeskk.“ lhk. 519—520.

Jutustage pöörd sõna pööretest (§ 119), aegadest (§ 120), kõneviisidest (§ 121), tegumoodidest (§ 120), pöördelistest ja käändelistest muuteist (§ 123—124), jaatavast ja eitavast kõnest (§ 126), liitumistest (§ 127—129), kasustades tabelit „Kodukeskk.“ lhk. 583—589. — Nimetage peaning põhimuuted ja vormid, mis moodustuvad nende igaihe põhjal (§ 137). Loetlege pöördkondade tunnused. Korrake pööramine ja pöördkonnad „Kodukeskk.“ lhk. 718—719 juhatusel.

Kuidas jagunevad abisõnad (partiklid)? Loetlege igaihe liigid. Milliseid kaassõnu tarvitame omastava, milliseid osastava ja teiste käänete kõrval?

Siin korratud keeleõpetuse osa nimetame vormiõpetuseks (morfoloogiaks). Miks? Nüüd oleme küll ära õppinud vormide moodustamise kõikidest sõnadest, kuid vahel võib Teil tulla siiski teatud raskusi sel alal. Neid ja õigekirja küsimusi aitab Teil lahendada E. Muugi „Väike õigekeelsuse sõnaraamat“ (hind 2 kr. 50 snt.). Seal seletatakse ka võõramate sõnade tähendus.

Võti harjutusele nr. 57. jõekallast... pühi...
nädala... riigivanema... haiguse... nädala...
lõppu... tähtede... minevast nädalast...
võsastiku... maad.. vaenlaste... äikese...
päralejõudmist... linna (omastav k.)...
kaelast... suuremate õnnetusteta... raskete
võitluste... kangete tormide... surnuaeda...
taeva... merd... jõge... pärivett... sadama...
tänavat... leiutamist...

Kirjatöödest vaadake veel läbi oma **eksimused** ja pidage meeles, **kuidas on õieti**, et teinekord enam ei eksiks.

Kirjandus. Milliste **kirjanikkudega** olete tutvunud aasta jooksul? Kuidas **iseloostab** ükski teos nende kirjutajat? Mida teate veel neist kirjanikkudest ja nende töödest? — Millised antud töödest kuuluvad **lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste** toodete hulka („Kodukeskk.“ lmk. 461). Millistes teostes kujutatakse elu **realistlikult**? — Katsuge meenutada antud teoste **keelelisi erinevusi**. Mis tähendab **metafoor** („Kdkk.“ lmk. 394) ja **onomatopoeetiline** („Kodukeskk.“ lmk. 741) ja kuidas nad **mõjuvad** lugejasse? Mis tähendavad sõnad **värss** ja **stroof** („Kodukeskk.“ lmk. 658). — Lehitsege läbi loetud teosed, et saaksite jutustada katsel nende **sisu**. Samuti lugege läbi oma **kokkuvõtted, harutused** ja **iseloostused** kirjanduse vihust.

Millised **proosatööd** meeldisid Teile kõige enam? Katsuge selgusele jõuda, miks? Kes on **kujudest** eriti selgesti Teie silmade ees veel praegugi?

Millised **luuletised** Teile meeldisid? Miks? Lugege nad veel kord läbi, et teaksite igaihest midagi öelda. **Päheõpitud** laulud korrake.

Eesti jutundid (muinasjutud). Mida teate nende **algupärast**? Kuidas nad jagunevad? Korrake iga liigi kohta oma uurimuste **tulemused** kirjanduse vihus ja mõned iseloomulikud **jutundid**. Milline on jutundite keel („Kodukeskk.“ lhk. 201)? Millega seletada seda keelelist ebahühtlust?

2. MATEMAATIKA.

Mul on Teile veel mõned küsimused vastamata.

Küsimus (XXV, ül. 9, 4° ja kontrolltöö): Millena kujunevad graafilises kujutises arvulised kordajad?

Vastus: Kõik näited ülesandes nr. 9 käsitlevad kas võrdelist või lineaarset olenevust. Ainult neist siis olgugi jutt. Võrdelise olenevuse sümbolse väljendise üldkuju on

$$y = mx$$

ja lineaarsele olenevusele on selle väljendise üldkuju

$$y = ax + b$$

Sellest viimasest väljendisest saab esimene, kui $a = m$ ja $b = 0$. Tähendab, võime öelda, et

$$y = ax + b$$

on üldine ja ühine väljendis nii hästi võrdelisele kui lineaarsele olenevusele. Siit tahaks ka järeldada, et võrdeline olenevus on lineaarse olenevuse erijuhtum. Sellele arvamusel leiaime kohe veel ühe põhjenduse. Olete muidugi juba tähele pannud, et olenevuste

$$y = mx \text{ ja } y = ax + b$$

graafilised kujutised on sirged. Kui meil mõnel konkreetsel juhul graafilise kujutisena esineb täppide jada, siis need täpid, nagu nägite, asuvad ühel sirgel; kui mõnel teisel konkreetsel juhul graafiline kujutis koosneb üksikutest lõikudest, siis nende lõikude keskkohal asuvad jällegi ühel sirgel.

Võrduses $y = ax + b$ muutujate sümboliteks on x ja y , kuna a ja b on muutumatud arvulised kordajad ehk koeffitsiendid. Kordajat b märgitakse vahest ka nimetusega vabaliige. Urige veel kord lähemalt ül. VI nr. 16. Seal esineb olenevus $s = 3,5n + 127$, tema graafiline kujutis on Teil ka olemas (kontrolltöös nõutud). Nüüd vastake küsimustele: Millisena esineb selle olenevuse graafiline kujutis? Kui suur on s , kui $n = 0$? Kui suur on antud võrduses vabaliige? Kus asub Teie teljestikus punkt, mille $n = 0$ ja $s = 127$?

Võttes kokku vastused nendele 4-le küsimusele saate vastuse küsimusele: millena kujuneb graafilises kujutises vabaliige? Vabaliige on funktsioonitelje lõigu pikkus, mille lõikab sellest teljest antud olenevust kujutav sirge; telje lõiku mõõdetakse telgede lõikepunktist. Võiks ka öelda nii: Vabaliige kujutab tolle punkti kaugust argumendi teljest, milles olenevust kujutav sirge lõikub funktsiooniteljega.

Seega on meil leitud vabaliikme ehk kordaja b geomeetiline tähendus. Jäeb leida geomeetiline tähendus kordajale a . Pöörduge tagasi tööjuhatusesse, mis antud 32. õppenädalal. Seal lk. 770 all näete võrrandit $k = mk$. Siit leiate kergesti, et

$$(1) \quad m = \frac{k}{h},$$

mis käib võrdelise olenevuse $y = mx$ kohta.

Ülesande RI lk. 146 nr. 30 lahendamisel pidite saama võrranda $k = ah$, mille lahendamisel nüüd leiate, et

$$(2) \quad m = \frac{k}{h},$$

mis on maksev lineaarse olenevuse $y = ax + b$ kohta.

Niihästi võrdus (1) kui võrdus (2) näitavad meile, et võrdelise ja lineaarse olenevuse puhul arvuline kordaja argumendi sümbooli juures tähendab funktsiooni kasvu jagatist (suhet) argumendi kasvuga. Nüüd on esitatud küsimus vastatud.

Selle vastuse üksikasju tahaksin kasutada veel mõne asja selgitamiseks. Nägite, et lineaarse olenevuse kujutis on sirge. Sellest tulebki nimetus *lineaarne* olenevus, sest *linea* tähendab ladina keeles sirget joont.

Sirget võime joonestada, kui tunneme tema

kaks punkti. Tähendab lineaarse olenevuse graafilisel kujutamisel meil pole vajadust valmistada endale suurt tabelit, mille varal joonestada: piisab väikesest tabelist, milles on argumendi kaks väärtust ja kaks neile vastavat funktsiooni väärtust, seega kokku vaid 4 annet. Olgu meil näiteks olenevus $y = 5x + 15$; koostame tabelikese

x	0	-3
y	15	0

Teise veeru täitmine ei nõua meilt mingit vaeva, sest teame vabaliikme tähendust: kui argument on null, siis funktsiooni väärtus on vabaliige olenevuse võrrandist. Tabelikese viimase veeru täitmist algame alt: y -ritta kirjutame null ja antud võrrandi lahendamisel leiame siis vastava x -väärtuse -3, mille kirjutame x -ritta:

$$\begin{aligned}
 \text{kui } y = 0, \quad & \text{siis } 0 = 5x + 15 \\
 & -15 = 5x \\
 & x = -3
 \end{aligned}$$

Tabelikese valmimisei joonestame teljestiku, leiame seal 2 punkti, millest ühes $x = 0$, $y = 15$ ja teises $y = 0$, $x = -3$. Läbi kahe leitud punkti tõmbame joonlaua abil sirge, ja antud olenevuse graafiline kujutis ongi valmis.

Võrdelise olenevuse juhul on asi veelgi lihtsam. Nägite ülal, et võrdeline olenevus on lineaarse olenevuse erijuhtum, kus vabaliige on null. Pidades meeles vabaliikme geomeetrilist tähendust, teame ette, et võrdelise olenevuse graafiline kujutis on sirge, mis läbib telgede lõikepunkti; sirge joonestamiseks on meil seega tarvis veel vaid üks punkt, meie kolmeveeruline tabel muutub kaheveeruliseks; joonestamisel tuleb läbi ühe meie poolt leitava punkti ja läbi telgede lõikepunkti joonestada sirge.

Oskus kujutada joonisel olenevust võimaldab lahendada võrrandeid mitte arvutamise vaid joonestamise abil, nagu püüab selgitada RI harjutis XXVIII. Säärast lahendamise viisi nimetatakse *g r a a f i l i s e k s*. Olgu meile antud võrrand

$$(3) \quad 2,4x - 0,8 = 0$$

Selle võrrandi lahend on x -i väärtus, mis võrrandi vasakpoole muudab nulliks. Võrrandi vasakpool $2,4x - 0,8$ on ikka mingisugune arv, mis muutub igakord, kui muutub x ; tähendab see arv on x -i funktsioon. Tähistame selle arvu y -iga, nõnda et

$$(4) \quad y = 2,4x - 0,8$$

See võrdus (4) väljendab arvu y olenevust arvust x ; antud juhul olenevus on lineaarne.

Olenevust mõistate kujutada graafiliselt. Teate, et antud juhul graafiliseks kujutiseks osutub sirge. Sellel sirgel on üks punkt, milles $y = 0$; niisuguseks punktiks on sirge lõikepunkt funktsiooniteljega (x -teljega). y on võrrandi (3) vasakpoolse väärtus; kui y on null, siis sellele y -le vastav x -i väärtus ongi võrrandi lahend. Võrrandi lahendamine graafilisel teel taandub seega järgmisele:

- 1) võrrandile antakse kuju (3), kus kõik võrrandi liikmed on kirjutatud vasakpoolsele ja parempool on null;
- 2) võrrandi vasakpool võrrutatakse y -ga, saadakse side (4);
- 3) side (4) kujutatakse graafiliselt, saadakse sirge;
- 4) leitakse punkt, kus sirge lõikab x -telge; selle punkti kaugus telgede lõikepunktist loetakse x -teljel märgitud arvude hulgas; leitud arv ongi võrrandi lahend.

Praktilist väärtust lineaarvõrrandi graafilisel lahendamisel pole, sest säärase võrrandi lahendamine arvutamise teel on äärmiselt lihtis ja kiiretoimeline. Selle võtte praktilist väärtust õpite tundma ja hindama tulevikus teissuguste võrrandite lahendamisel, kus arvutamine on keerukas ja aegaviitev või hoopis võimatu.

Seosele $2x + 3y = 13$ või $2x + 3y - 13 = 0$

võib vaadata kui võrrandile kahe tundmatuga; selle võrrandi lahenditeks on x ja y väärtuste paar, mille asetamine vastavalt x ja y asemele r a h u l d a b antud võrrandit. Sääraseid paare võib leida nii palju kui tahate. Kui moondate antud võrrandi niisuguseks

$$y = \frac{13 - 2x}{3} \text{ või } y = -\frac{2}{3}x + 4\frac{1}{3},$$

siis võite y olenevust x -ist kujutada graafiliselt. Saate sirge, mille iga punktile vastavad x - ja y -väärtuste paarid on antud võrrandi lahendid.

Kui Teile on antud kaks võrrandit, näit.

$$2x + 3y = 13 \text{ ja } x + y = 5$$

tingimusega, et kummaski x ja y evivad vastavalt samu väärtusi, siis on Teil nõnda nim. lineaarvõrrandite süsteem kahe tundmatuga. Igaüks neist isemoodi väljendab seost samade x ja y vahel, ühe muutuja olenevust teisest. Üht kui teist olenevust võite kujutada graafiliselt, saate mõlemal juhul sirge. Kui kasutate üht ja sama teljestikku, siis saate 2 lõikuvat sirget. Lõikepunktile vastavate x ja y väärtused rahuldavad niihästi üht kui teist antud võrrandit. See väärtuste paar annab Teile mõlemate võrrandite ühislahendid; neid nimetatakse ka antud võrrandite süsteemi lahenditeks. Kuna kaks sirget võivad lõikuda vaid ühesainsas punktis, siis peab väitma, et kahel lineaarvõr-

randil kahe tundmatuga võib olla ainult üks paar ühislahendeid. Lähemalt õpite tundma võrrandsüsteeme II klassis.

Nüüd on mul veel vastata üks küsimus geometriast: miks on 35. joonisel NI r sümmeetriline t -ga?

Vastus: h on punktide A ja B sümmeetria telg; $t \perp s$ ja $r \perp s$; tähendab joonise kokkumurdmisel telje h kaudu punkt A langeb ühte punktiga B ja sirge t katab sirge r , sest vastasel korral sirge s ühest punktist oleks joonestatud 2 ristjoont samale sirgele s , mis pole võimalik. Sirgete t ja r ühtelangemine kokkumurdmisel tähendabki, et sirge r on sümmeetriline sirgega t .

Oleme I klassi matemaatika kursusega läbi. Värsketel jälgedel tuleb nüüd kõik korrata. Geomeetria kordamise suhtes andsin Teile varemalt mõningaid juhatusi; need on kasulikud ka aritmeetika-algebra kursuse kordamisel. Siin peate aga veel erilise hoolega kontrollima ennast, sest Teil puudub säärane ülevaatlik õpperaam nagu geometrias NI. Iga arusaa-matuse kohta koostage ja saatke üksikasjalik küsimus, näidates täpsalt milles seisab arusaa-matus. Ainult siisugustele küsimustele saab

vastata, kuna võimatu on vastamise korras aidata näiteks niisuguse kaebuse puhul: ei saa aru sümmeetriast või ei mõista lahendada võrrandeid, sest siin vastus kujuneks kursuse või tema osa uueks käsitlemiseks. Mulle saadetakse küsimused kirjutage paberile nõnda, et küsimuse lähedusse võiks kirjutada ka vastuse. Saata konkreetseid küsimusi paluksin eriti neid, kes kavatsevad tulla meie eksamieelsetele kursustele: siis tabaksin kordamise kursustel Teile kõige vajalisemat.

Lõpetades meie esimese aasta ühise töö tahaksin öelda tänu rõõmu eest, mis paljud teie hulgast valmistasid oma tõsise ja hoolsa tööga. Mul on väga kahju, et ma mitmele valmistasin pettumuse sellega, et pidasin kaua kinni nende kontrolliks saadatud tööd: minu ajapuudus ja teie viljakus ajas mind ummikusse. Tööd, mis veel minu käes, saadan Teile kontrollitult lähema 2 nädala jooksul. Olge võidukad eksamivõitlusel!

3. LOODUSTEADUS.

Klassi kursuse kordamiseks.

Taimede liigitamine. Taimeriik jaotatakse viide hõimkonda. Hõimkonnad jagunevad klassideks, klassid — seltsideks, need sugukondadeks, sugukonnad — perekondadeks ja perekonnad liikideks; seda õppisime juba 28. nädalal, kui lõpetasime katteseemneliste vaatluse. Ainult katteseemnelistest vaatlisime sugukondi, teiste hõimkondade õppimisel meie klasside jaotusest alla poole ei läinud.

Et oleks kergem korrata, toome loetelu esindajaist, mis õppisime igast hõimkonnast.

I hõimkond. **Rakistaimed.**

1. kl. **Vetikad:**

a) **rohelised v.:** Koppvetikas, vesijuus, nuivetikas.

b) **Paarisv.:** Kruvivetikas, ränivetikad.

d) **Pruunv.:** Adru.

2. kl. **Seened:**

a) **Bakterid:** Heinabakter, saprofüüdid ja parasiidid.

b) **Hallitus s.:** Kartulihallitus, kärbs hallitus, hallitusseen, leivahallitus.

d) **Kott**s.: Öllepärm, lehmanisa, tungaltera.

e) **Jalgeoselised** s.: Põldsampinjon, pääkseen, kõrrerooste.

Söödavad ja mürgised seened.

3. kl. **Samblikud**: Seinakorp. Teised samblikud.

II hõimkond. **Sammaltaimed**.

1. kl. **Lehtsamblad**: Käolina. Turbasammal.

2. kl. **Maksas**.: Helvik.

Põlvede vaheldus sammalde juures.

III hõimkond. **Sõnajalgtaimed**.

1. kl. **Sõnajalad**: Maarjasõnajalad. Teised sõnajalad.

2. kl. **Osjad**: Põldosi. Teised osjad.

3. kl. **Kollad**: Karukold.

Põlvede vaheldus sõnajalgtaimede juures. Sõnajalgt. möödunud ajastutel.

IV hõimkond. **Paljasseemnelised**.

1. kl. **Okaspuud**: Mänd, kuusk, kadak, jugapuu.

V hõimkond. **Katteseemnelised**.

1. kl. **Kaheidulehelised**:

1. sgv. **Kaselised**: Arukask; sugulasi.

2. „ **Tatralised**: Konnatatar; sugulasi.

3. „ Ristõielised : Kaalikas, sugulasi.
4. „ Roosiõielised : Kirsipuu, sugulasi.
5. „ Liblikõielised : Hernes; sugulasi.
Korrapärane ja korratu õis.
6. sgk. Mugulalised : Kartul; sugulasi.
7. „ Korvõielised : Kollane kari-
kakar; sugulasi.

Liit- ja lahkkroonlehelised taimed. Ühe- ja kahekattelised õied.

2. kl. Üheidulehelised :

1. sgk. Kõrrelised : Rukis; sugulasi.
2. „ Liilialised : Tulp; sugulasi.
3. „ Käpalised : Kuradikäpp; sugulasi.

Seeme. Katteseemneliste jagunemine.

Kordamisel tuletada meelde igast õistaimest järgmist: Kasvukoht, vars, lehed, õied, tolmlamine, vili, juur, kasu ja kahju; vaenlased, kasvamise tingimused. Alamatest taimedest — vastavalt nende ehitusele.

4. SAKSA KEEL.

Grammatika kordamine.

Vastake järgmistele küsimustele: 1. Kuidas käänatakse omadussõna, kui tema ees seisab määrav artikkel „der, die, das“ või sõna määrava artikli lõpuga? 2. Kuidas käänatakse omadussõna, kui tema ees seisab määramata artikkel „ein, eine, ein“ ehk sõna määramata artikli lõpuga (siia kuuluvad ka sõnad ihr, unser, euer)? 3. Kuidas käänatakse omadussõna, kui tema ees ei ole artiklit ega asesõna? 4. Kuidas moodustatakse omadussõna ja määrsõna (adverb) võrrelvõrre? 5. Kuidas moodustatakse omadussõna ja määrsõna ülivõrre? 6. Nimetage võrrelvõrre ja ülivõrre omadussõnadest: gut, hoch, nah. 7. Nimetage järgmiste ebakorraliste määrsõnade võrrelmuuted: gut, hoch, nah, viel, gern. 8. Kuidas käänatakse isikulised asesõnad: ich, du, er, sie, es, wir, ihr, sie? 9. Kuidas käänatakse omandavad asesõnad: mein, dein, sein, ihr, unser, euer, ihr, Ihr? 10. Pöörake: Ich liebe meine Mutter. 11. Käänake küsivad asesõnad: wer, was? was für ein? 12. Millal pannakse küsimus: „womit“ ja millal: „mit wem“?

13. Millal tõlgitakse kõrvallauses sõna „mis sõna „der, die, das“-ga ja millal sõna „was“-ga? 14. Kuidas tõlgitakse sõna „lubama“ saksa keelde? 15. Millal pannakse kordarvudele lõpp -te ja millal -ste? 16. Lugege saksa keeles: $\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{14}{22}$, $2\frac{5}{6}$. 17. Nimetage ees-sõnad, mis nõuavad: 1) Akkusativ'i, 2) Akkusativ'i ja Dativ'i, 3) Dativ'i. 18. Tõlkige: Pane ka tool seina äärde, laud seisab juba seina ääres. Pista pliiats taskusse! Mine linna ja osta linnas suhkrut! Istu õpetaja kõrvale, tema kõrval on veel ruumi. Sõdurid läksid läbi linna. Sõdurid kaitsevad isamaad vaenlase eest. Oma vahvuse eest on mu vend risti saanud. Ma käin alati kepita. Ärge minge minuta välja! Ta kukkus peaga vastu seina. Ema sai isalt kirja. Näljane koer vaatas söögilaua poole. Mine ruttu arsti juurde! Tervita õde minu poolt! Ma vaatan aknast välja. Peale minu pole kedagi kodus. Saada arsti järele! Pärast tööd on puhkus mõnus. Siit linna on 5 kilomeetrit.

Sch. 1. Kui omadussõna ees seisab määrav artikkel „der, die, das“ ehk sõna määrava artikli lõpuga, siis Singular'i Nominativ'is on mees-, nais- ja asisool lõpp -e, Akk. nais- ja asisool on ka -e, kõigil teistel ainsuse ja mitmuse käändeil on lõpp -en. Näit. Sing. Nom.: der große Baum, die kleine Blume, das alte Haus.

Akk.: den großen Baum, die kleine Blume, das alte Haus. Gen.: des großen Baumes, der kleinen Blume, des alten Hauses jne. — igal käändel lõpp -en. 2. Kui omadussõna ees seisab määrata artikkel „ein, eine, ein“, ehk sõna määrata artikli lõpuga, siis Sing. Nom.-is on lõpud -er, -e, -es. Näit.: ein großer Baum, eine kleine Blume, ein altes Haus (tähendab soolõpud); samuti nais- ja asisoo Akk.-is, kõigis teistes ainsuse käändeis on lõpp -en, näit. Gen.: eines großen Baumes, einer kleinen Blume, eines alten Hauses jne. Mitmusel määrata artiklit ei ole ja igalpool on omadussõnal soolõpud (määrava artikli lõpud): Nom.: -e, Gen.: en, Akk.: e. 3. Kui omadussõna ees artiklit ega asesõna ei ole, siis neil on kõigil käändeil määrava artikli lõpud (soolõpud), välja arvatud mees- ja asisoo Genitiv, millel on -es asemel lõpp en. Näit. Nom.: alter Wein, Gen.: alten Weines, Dat.: altem Wein, Akk.: alten Wein jne. 4. Võrrelvõrdes lisatakse omadussõnale lõpp -er juurde ja omadussõna tüvevokaal sagedasti pehmendatakse, a — ä-ks, o — ö-ks, u — ü-ks; võrrelvõrdele järgneb alati sõna „als“. Näit.: der Baum ist größer als die Blume. 5. Omadussõna ees seisab alati määrav artikkel, omadussõnale lisatakse lõpp -ste juurde ja tüvevokaal sagedasti pehmendatakse. Näit.: der jüngste Bruder.

Määrsõna ülivõrdel on lõpp **-sten** ja tüvi sage-
dasti pehmendatakse, määrsõna ülivõrre järg-
neb sõnale **am**. Näit.: dieser Knabe läuft **am**
schnellsten. 6. Gut, besser, der beste; hoch,
höher, der höchste; nah, näher, der nächste.
7. Gut, besser, am besten; hoch, höher, am
höchsten; nah, näher, am nächsten; viel, mehr,
am meisten; gern, lieber, am liebsten. 8. Ich,
meiner, mir, mich; du, deiner, dir, dich; er, sei-
ner, ihm, ihn; sie, ihrer, ihr, sie; es, seiner, ihm,
es; wir, unser, uns, uns; euer, euch, euch; sie,
ihrer, ihnen, sie. 9. Omandavad asesõnad kää-
natakse samuti kui määramata artikkel: ein,
eine, ein. Mitmuses on neil kõigis käändeis mää-
rava artikli lõpud (soolõpud). Näit. Sing. Nom.:
unser Bruder, Gen.: unseres Bruders, Dat.:
unserem Bruder, Akk.: unseren Bruder. Plur.
Nom.: unsere Brüder, Gen.: unserer Brüder,
Dat.: unseren Brüdern, Akk.: unsere Brüder.
10. Ich liebe meine Mutter, du liebst deine Mut-
ter, er liebt seine Mutter, sie liebt ihre Mutter,
es liebt seine Mutter, wir lieben unsere Mutter,
ihr liebt euere Mutter, sie lieben ihre Mutter.
11. Nom.: wer, was? Gen.: wessen? Dat.: wem?
Akk.: wen, was? was für ein? (käänatakse
ainult ein). Näit.: Was für einen Hut trägst
du? 12. Womit tarvitatakse, kui räägitakse
asjast, mit wem — kui räägitakse isikust. Näit.:

Ich schreibe mit der Feder (womit?). Ich gehe mit dem Bruder (mit wem?). 13. Kui „mis“ juhib ühele nimisõnale, siis ta tõlgitakse „der, die, das“-ga, näit.: Schließe das Fenster, das (welches) offen steht. Siehst du den Hund, der (welcher) einen Knochen frißt. Kui „mis“ juhib tervele lausele, siis ta tõlgitakse „was“-ga. Näit.: Gestern wurden wir ganz naß, was gar nicht schön war. 14. lubama = erlauben, versprechen. Näit.: Der Schüler sagte: „Herr Lehrer, bitte, erlauben Sie mir hinauszugehen!“ Der Lehrer antwortete: „Ich erlaube Ihnen hinauszugehen, wenn Sie mir versprechen bald zurückzukommen.“ 1) lubama (luba andma) = erlauben. 2) lubama (tõotama) = versprechen. 15. der zweite, der dritte, der vierte . . . kuni der neunzehnte, der zwanzigste, der dreißigste . . . jne. 17. ein halb, anderthalb, ein drittel, ein viertel, ein fünftel, elf zwölftel, vierzehn zweiundzwanzigstel. 17. 1) Akkusativ'i nõuavad: durch, für, ohne, um, wider, gegen. 2) Akkusativ'i küsimusele wohin? ja Dativ'i küsimusele wo? nõuavad: an, auf, hinter, neben, in, über, unter, vor, zwischen. 3) Dativ'i nõuavad: aus, außer, bei, entgegen, gegenüber, mit, nach, von, zu. 18. Stelle auch den Stuhl an die Wand, der Tisch steht schon an der Wand. Stecke den Bleistift in die Tasche! Geh in die Stadt und

kaufe in der Stadt Zucker! Setze dich neben den Lehrer, neben ihm ist noch Platz. Die Soldaten gingen durch die Stadt. Die Soldaten schützen das Vaterland gegen (wider) den Feind. Für seine Tapferkeit hat mein Bruder das Kreuz bekommen. Ich gehe immer ohne Stock. Geht nicht ohne mich hinaus! Er fiel mit dem Kopfe gegen die Wand. Die Mutter hat einen Brief vom Vater bekommen. Der hungrige Hund sah nach dem Speisetisch. Geh schnell zum Arzte! Grüße die Schwester von mir! Ich sehe aus dem Fenster. Außer mir ist niemand zu Hause. Schicke nach dem Arzte! Nach der Arbeit ist die Ruhe angenehm. Von hier in die Stadt sind (es) fünf Kilometer.

5. MAATEADUS.

Austraalia saared ehk **Okeaania**, mis koostub lugematuist üksiksaartest, jaotatakse nelja ossa: **Melaneesia**, **Uus-Meremaa**, **Mikroneesia** ja **Polüneesia**.

Melaneesia võtab enda alla Austraalia mandrist kirdes asuvad suured mandrilised ja vulkaanilised saared. Neist on tähtsamad: **Uus-Guinea** saar ja **Bismarcki**, **Salomoni**, **Uus-Hebriidi** ning **Uus-Kaledoonia** saarestikud.

Kliima on siin troopiline, palav ja niiske. **Taimestik** lopsakas ja **loomastik**, eriti linnustik, rikkalik.

Elanikkudeks on siin **melaneeslased**, kes tublid meresõitjad ja kalastajad, kuid kasvatavaa ka troopikataimi. **Uus-Guinea** sisemaal asuvad **papuad**, kes saavad endile ülespidamist küttimisest, kõblaspõllundusest ja linnupidamisest.

Uus-Meremaa koosneb kahest suurest ja hulgast väiksematest saartest. See on mäGINE ala, rikas vulkaanidest ja kuumavee allikaist. **Ka maaväringud** on siin sagedased.

Kliimaliselt kuulub Uus-Meremaa parasvöö alasse. Taimestik ja loomastik ei ole eriti rikkalikud, kuid omapärased.

Elanikeks on peamiselt inglased, kuna päriselanikke maore veel vähe järel on. Tulu alaks peamiselt põllundus ja karjandus. Uus-Meremaa moodustab Inglise dominiooni.

Mikroneesia, mis võtab enda alla Mariana, Karoliini, Marssali, Gilberti j. t. saarestikud, koosneb väikestest koralli- ja vulkaanilistest saartest, troopilise kliima ja taimestikuga.

Polüneesia moodustab Okeania idapoolse osa ja koosneb Havai, Samoa, Tonga, Paumotu j. t. saarestikest, mis osalt koralli, osalt vulkaanilise tekkega.

Poliitiliselt kuulub Okeania praegustele tähtsamatele mereriikidele (Inglismaa, Prantsusmaa, P.-A. Ühendriigid, Jaapan).

Antarktika moodustab laialise mandri lõunapooluse ümbruses (14,3 milj. km²), mis peidetud igilume ja paksu mannerjäa katte alla, mistõttu ta ka kasustamata ja ilma majandusliku tähtsusetä.

TOIMETUSE TEATEID.

Käesoleva vihuga lõpetame humanitaargümnaasiumi I klassi kursuse emakeeles, matemaatikas, loodusteaduses, saksa keeles ja maateaduses. Ajalugu lõpetes juba varem. Joonistamises olete saanud tööjuhatusi erilehel 20-ks õppenädalaks. Puuduv osa saabub tuleval nädalal. Siis on juhised Teil kõikides eksamineeritavates ainetes käes.

*

4. detsembril algab Kodukeskkooli ühenädalane eksamiteelne kordamiskursus, millest soovitate võtta osa kõigil, kes kavatsevad tulla veel käesoleval aastal eksamitele. Kursuslastel palume koguneda 4. XII s. a. kell 5 p. l. Gustav Adolfi gümnaasiumi ruumidesse, Tallinn, S. Kloostri 16.

*

Eksamite tähtajad I klassi lõpetamiseks on 11.—18. XI 1933. a. ja 2.—10. I 1934. a. Nende kahe ajavahemiku kestes tuleb sooritada oma äranägemise järgi eksamid emakeeles, matemaatikas, loodusteaduses, saksa keeles, ajaloos, maateaduses ja joonistamises. Kevadiseks eksamisessiooniks võib jääda üks järelksam. Kes ei ole suutnud kõiki aineid korralikult läbi töötada, ärgu kiirustagu liialt eksamile tulekuga. Eksamisoorijail palume koguneda 11. XII s. a. kell 5 p. l. Gustav Adolfi gümnaasiumi ruumidesse, Tallinn, Suur Kloostri 16.

*

Kevadine kordamiskursus algab 1. V ja lõpeb 7. V ning kevadine eksamisessioon algab 8. V ja lõpeb 15. V.

*

2. nov. 1933. a. registreeris Hariduse- ja Sotsiaal-
minister Kodukeskkooli ning kinnitas koolijuhataja
kohuste täitjaks toimetaja G. Puu.

Nii võib Kodukeskkool tuleval aastal oma teise elu-
aastasse astuda juba õppeasutusena.

*

Soovime õpilasile eelseisvateks eksamiteks palju
õnne!

Toimetus.

Trükikoda * „Estotrükk“

TALLINN, S. Karja 8, Tel. 445-25

Valmistab igasugu trükitöid
mõõdukate hindadega

Ajalehtede, ajakirjade. raamatute jne. tarvis
masinate ladu

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.

Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts.